ÇINARALTI

BU SAYIDA :

Bayezîdi veliye
Şairi : Mithat Cemal Kuntay

Yurd heyecanı
Yazan :
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

23 Nisan
Yazan :
Orhan Seyfi Orhon

Türk tarihinin şeref galerisi
YAZAN : Adnan Giz

Plâstikler
Yazan :
Salih Murad Uzdilek

Servet Yesari oğlu
Yazan :
Mithat Cemal Kuntay

Türk milletinin bütünlüğü
Yazan :
Dr. Rebi Barkın

Sabah kuşları
Şairi :
Şekûfe Nihal

Sizin için
Şairi :
Halim Yağcıoğlu

Şiirler — Görüşler — Konuşmalar...

Sayı : 83
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

Millî Piyango

Kim bilir...
Belki de...
Bu sefer..
En talihli
sizsiniz...

Sahibi ve Neşriyat Md.
Orhan Seyfi Orhon
Basıldığı yer :
Cumhuriyet Matb.
İstanbul

TÜRK EFSANELERİ

ÇINARALTI YAYINI

Fiatı 50 kuruş

ÜMUMİ SATIŞ YERİ :
İSTANBUL-ANKARA CADDESİ
ÇINARALTI İDAREHANESİ Nº 47

misafir gelince

SODALI LİKÖR
İKRAM EDİNİZ

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR
HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228
REÇETE İLE SATILIR

DEVA

KAŞELERİ

Baş, Diş, Nezle, Grip, Romatizma

ve bütün ağrıları derhal keser

Sıhhiye Vekâletinin ruhsatını haizdir. İcabında günde 3 kaşe alınabilir

Konuşmalar

Bay Muzaffer Akseki :

— Türklüğün sevgisini, millî gururunu anlatan şiirler çok kuvvetli, çok yeni, çok güzel olmalı. Mevzuun büyüklüğü ona saygıyı göstermeğe değer. Söylenmiş sözleri ve fikirleri tekrarlamak kâfi değildir. Bunları ya kimsenin söylemediği kadar güzel söylemeli, ya, yepyeni duygular ve fikirler ortaya koymalı. Hepimiz, birbirimizin söylediğini tekrarlarsak, sanat endişesi kalkar, Bu türlü şiirleri artık hiç okumamıya başlar. Şiirinizi ilk önce kendinize beğendirin. Kusursuz, yeni, mükemmel bulun. Ondan sonra başkalarının okumasını ve beğenmesini istiyebilirsiniz.

Bay İsmail Necati Gerçek :

— Bütün güzel sanatlar gibi şiirde de bir takım kaideler vardır. Bunları bilmeden şiir yazamayız. Nasıl, musiki usullerine uymadan şarkı söyliyemez ve konser veremezseniz, bu da öyle. Şiirde ayni kelimeler kafiye sayılmaz. Sonra (sesledim) denmez (seslendim) demek lâzım.

Bay Mazhar Arıkan :

— Bu seferki şiiriniz daha iyi. Fakat her bakımdan mükemmel değil. Kelimelerinize dikkat edin. Ölü kelimeleri, kılişe sözleri kullanmayın. Yeni, canlı, güzel yazmıya çalışın. Her halde muvaffak olacaksınız. Ama, bu kadar aceleci olmamak şartile!

Bay İsmail Süeri :

— Şiiriniz bizim neşredebileceğimiz mevzuların dışına çıkıyor. Başkalarını alâkalandırmıyan şahsi duygularınızı şiir diye yazmayın. Bunlar, başkasına ifşa etmemiz pek de doğru olmıyan mahremiyetlerimizdir.

Bir gizli sevdayı çekmek kolay mı?

Diyorsunuz. Bazan kolay değildir. Fakat bundan bir sanat eseri çıkarmak daha güç!

Bay Aptullah Küçük Erbaş :

— Bir akrostiş yazmışsınız. Baş harflerinden bir ilânı aşk çıkıyor. Bunun sanatla alâkası nedir? Hayatınıza ait sırların dillerde dolaşmasını ister misiniz? Sanat eseri, insanî, müşterek duyguları terennüm eder. Mahrem, hususi maceraları değil!

Bay Sabahaddin E. Yılmaz :

— Şiirlerinizin hepsinde güzel ve kıymetli şeyler var. Yalnız bu şiirlerde düşüncenin eriyip bir ses, bir his haline gelişi yok. Bütün şiirlerde fikir unsuru hâkim. Nazmın musikisi duyulmuyor, dalma nesirle karşılaşıyoruz. (Çanakkalede) güzel fikirler bulmuşsunuz. Ama, bu kadarı kâfi değil. Bunları şiir haline sokmalıydı. Kelimeleri itinasız kullanıyorsunuz. Yazılarınızda bir kelime israfı göze çarpıyor. «Haşin» gibi eskimiş sözleri kullanmamalı. (Kefin) değil, (kefen) dir. (Hülya saatlerinde) manzumesi en güzeli!

Canlanır ekseriya geçmişten hâtıralar,
Hülya saatlerinde, hülya saatlerinde.

Bu ikinci mısraın tekrarı hoş. Fakat ne çare bunu sizden evvel yapmışlar. Serbest manzumeniz iyi değil. Bununla beraber sizde muvaffak olmak için bir çok kıymetler var. Şimdilik bir kitap çıkarmanızı tavsiye etmem.

Bay Sabahaddin Kudret :

— Şiirde anneden bahsetmek tehlikeli bir mevzudur. İnsan, ya pek çocuk, yahut da biraz gülünç olur. Bundan kurtulmak için çok sanatkâr olmak lâzım. Düşünün, yaşlı başlı bir adam, (anne!) diye bağırıyor. Biraz olsun gülünç bulmaz mısınız? Şu halde, şimdilik mevzuunuzu değiştirin!

Bay Saim Ericek :

— Maalesef, gönderilen yazılar hakkında fikirlerimizi mektupla bildirmek için ne vaktimiz, ne teşkilâtımız var. Bu konuşmalar ancak herkesi alâkadar eden tenkid mahiyetinde şeyler olduğu için neşrediyoruz. Okuyucularımızdan, çok rica ederiz, bizden husus ve şahsi cevaplar istemesinler.

Bay Ali Revat :

— Fikirlerinize iştirak ediyoruz. Fakat evvelce de söylemiştik, okuyucularımızın fıkra, makale, veya mensure şeklindeki yazılarını neşredemiyoruz. Bizi mazur görmenizi rica ederiz.

İmzasız mektup sahibine :

— Delikanlı, Türkçüyüm, ırkçıyım, demeseydin, kafamı ezmek istiyen imzasız tehdit mektubuna hiç aldırış etmiyecektim Fakat mademki Türkçüyüm, diyorsun; sana bir ağabeylik nasihati vereyim: Dikkat et, kendini kimseye uşak gibi kullandırma! Hür düşünmeğe, doğru düşünmeğe, vicdanınla düşünmeğe alış!

Yaylâ türküsü

Şairi :
HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Türk edebiyatının en ince, en sanatkâr şairi Halide Nusret Zorlutunanın en güzel şiirlerini bir araya toplıyan bu eser (Çınaraltı) yayını neşriyatı arasında basılıyor. Pek yakında çıkacaktır.

Fiatı: 50 kuruş

Japon mucizesi

Dr. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

Japonyanın bu kadar kısa bir zamanda nasıl kalkındığını, çok fakir bir Ortaçağ çiftçi milleti iken dünyanın en kudretli asrî bir devleti ve en ileri ağır endüstri milleti haline nasıl geldiğini en yeni vesikalarla tetkik eden bu eser, bizim bundan alacağımız dersleri göstermektedir.

Fiatı: 50 kuruş

Yer Yüzünde Türkler

HÜSEYİN NAMIK ORKUN

Türklere akraba olan milletlerle yer yüzüne yayılan bütün Türklerin yerlerini, boylarını, nüfuslarını, hayatlarını bildiren bu emsalsiz eser pek yakında (Çınaraltı) yayını arasında çıkıyor.

Fiatı: 50 kuruş

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 83 — 24 Nisan 1943 Cumartesi

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 4

23 Nisan bayramı

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Dün, 23 Nisan Millî Hâkimiyet bayramını kutladık. Düşünülürse bayramlarımızın en büyüğü bu olmalıdır: Türk vatanında Türk milletinin hâkimiyeti. Kayıtsız şartsız hâkimiyeti. Her mânada eksiksiz hâkimiyeti. 23 nisan, bu kutlu ülkünün tamamlandığı gün değil, başladığı gündür. Daha bir çok bayramlara muhtacız. Biz, bugünü gayesine ulaşmış adamlar gibi gafil ve tenbel kutlamıyoruz. Ellerimiz kaşımızın üstünde ufuklarda selâmet yıldızının ışıldadığını gören gemiciler gibi bağırıyoruz:

— Haydi çocuklar, rotamız doğrudur. Pupayelken!

Millî hâkimiyetimizin tamamlandığı gün biraz daha ileridedir. Ben, henüz, vatan sokaklarında vatandaşların bir yabancı dil konuştuklarını kulaklarımla duyarsam Türk vatanında hâkimiyetimi tamamladım, sayamam.

Ben, henüz, millî servetin bizden olmıyanların kasasında toplandığını görürsem Türk vatanında hâkimiyetimi tamamladım, sayamam.

Ben henüz, büyük şehirlerimizde Türk kullanmıyan ticarethanelerin arı kovanı gibi işlediğini görürsem, Türk vatanında hâkimiyetimi tamamladım, sayamam.

Ben henüz, kitabımdan, iğne ipliğime kadar bin türlü işlerin, bin türlü teşebbüslerin yabancı ellerde durduğunu görürsem Türk vatanında hâkimiyetimi tamamladım sayamam.

Sanayiiyle, ticaretiyle, komisyoniyle, serbest meslekleriyle, kültüriyle, zevkiyle, eğlencesiyle, refahiyle... hasılı maddî, manevî her şeyiyle bu vatana rakipsiz sahip olduğum gün, millî hâkimiyetimin büyük bayramını yapacağım. Bu bayram gelecek büyük bayramın arifesidir. Ona hazırlıktır, onu karşılayıştır, işte o kadar...

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

YURT HEYECANI

Yazan: Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Ruhiyat (psikoloji) araştırmaları, insanları idare eden kudretlerin (mantık ve muhakeme) olmayıp (duygu ve heyecan) olduğunu, gayrı aklî (irrasyonel), şuur altında yaşıyan kuvvetler olduğunu meydana koymuştur.

Bundan yetmiş sene evvel, filozof Taine de: (İnsanları, mantıklı ve muhakemeli sözler karşısında tamamile soğuk kalırlar. Onları harekete getirmek, onları coşturmak için, mutlaka (heyecan) a başvurmak, onların (kalblerine) hitap etmek gerektir) demişti.

Anatole France da: (Mantık ve muhakeme kurudur, kısırlaştırıcıdır. Bir işe (kalb) de girmezse ondan hayır gelmez. İnsanların başardıkları bütün işler (duygu), (heyecan), (kalb) eseridir.) diyor.

Kayzerling de: (Heyecanın kendine mahsus kanunları vardır. Heyecan hiç bir zaman sathî olamaz, daima derindir; çünkü, heyecan, yalnız ve yalnız, derinlerde yaşar) diyor.

Gene: (İmanı, dünyevî bir olay (fenomen) şekline sokan (heyecan) dır. Mantık ve muhakeme, her şeyi (nisbî) bir hale getirir. İman içten doğar ve heyecanla beslenir) diyor.

Gene: (Harp ve ihtilâl gibi zamanlarda, insanların en iptidai meyilleri hâkim olur, mantık ve muhakeme susar, duygu ve heyecan galebe çalar. (Milliyet duygusu) ise, mantık ve muhakeme üzerine değil, duygu ve heyecan üzerine kurulmuş olduğundan, bu gibi karışık zamanlarda milliyet ve ırk bağlarının kudreti olanca şiddetlerile meydana çıkar) diyor.

Duygu ve heyecanın şiddetle hüküm sürdüğü gençlik çağında, iki kişi, birbirine kalben ve gayet samimi bir şekilde bağlanınca, bu bağları ebedî ve çözülmez bir tarzda kuvvetlendirmek için, birbirinin kanından bir parça içerek (kan kardeşi) olurlar. Bu, (milliyet bağları) nın kudretine işaret olan bir timsaldir.

Kayzerling diyor ki: (Kan ve toprak, satıhta, (tarihî olaylar) şeklinde görülen hâdiseleri, ta içerden, ta dipten, tâyin ve tesbit ederler.)

Netice: Yurt sevgisi, (vatan aşkı), duygu ve heyecan üzerine kurulmuştur. Bunun için de (milliyet bağları), (kan kardeşliği) şarttır.

Bu çeşit bir yurt sevdasile hareket geçen insanlar, bir anayı çocuğuna bağlıyan derin ve amansız içgüdüler cinsinde duygular ve heyecanlarla kendi vatanlarına bağlı olurlar. Vatanları tehlikeye düşünce, onu kurtarmak için, mucizeler, hârikalar yaratmak isterler. Bütün zekâlarını, kültürlerini, mallarını onun kurtulması uğrunda kullanırlar. **Ve zaten, bir vatan da, ancak ve ancak, böyle duyan, bu kadar şiddetli bir heyecanla hareket eden insanlar tarafından kurtarılabilir. Misal: Anadolu Kurtuluş Savaşı!**

***

Yukarıki satırlarda, size, (vatan aşkı) nın nazarî olarak, (ruhiyat) bakımından tahlilini, felsefesini yaptım. Şimdi, bunu, millî tarihimizden alınmış (olaylar - faits - vâkıalar) ile desteklemek isterim :

Çok değerli bilginimiz profesör Mehmet Ali Aynî'nin, 1943 senesi ilk ayında çıkan (**Milliyetçilik**) isminde 400 büyük sahifelik bir eseri vardır. Bu kitap, çok büyük bir emekle yazılmış, çok göz nuru dökülmüş, derin bir bilgi ve görüş mahsulüdür. Şimdiye kadar, bu konu üzerine yazılan en kıymetli eserlerden biridir. Büyük Türk filozofu Prof. M. Şekip Tunç 21 mart 1943 günlü (Cumhuriyet) gazetesinde, bu eseri, müellifine ve eserin kıymetine lâyık bir tarzda, Türk okurlarına takdim etti. İşte, bu kitaptan bazı cümleler ve fikirler alıyorum:

(Fakat, ne bu (İttihadı anasır) heyetinin gayretinin ve ne de, bu maksatla, gazetelerde Süleyman Nazif, Ebüzziya Tevfik, Şehbender zade Hilmi gibi tanınmış muharrirlerin güzel makalelerinin hiç bir tesiri olmuyordu) (sahife: 4).

İlâvem: Mantık ve muhakeme üzerine kurulmuş güzel yazıların insanları tamamile soğuk bıraktığını, bu yazının başında, filozof Taine'den bas etmiştim.

(Baban zade Ahmet Naim, yazısında, Osmanlılığı müdafaa e Türk, Arap, v. s... milliyetçilikler takbih etti. Türkçüler, ona cevap v mediler.)

(Fakat, bu cevabı, ilerde çık olan hâdiseler fiilen verdiler) (s. 6

(Velhasıl, Türkten gayrı unsu rı memnun etmek için, ne isterle yapılıyordu. Onlar için hiç bir şey genmiyordu. Fakat, gene, kimse me nun edilemiyordu. Çünkü, onların y garalarına göre, İttihat ve Tera hükûmeti, Türk olmıyan unsur Türkleştirmek için çalışıyormuş. kat, bu, gülünç bir iftira ve istihza Asırlarca yapılamıyan bir iş, **mil fikirlerinin zihinlere ve ruhlara n ettiği bir devirde,** nasıl düşünüleb di? Bununla beraber, onlar, bazı T gençlerinin, Türk milliyetçiliğini, a Türkler arasında uyandırmak için beriz eden zayıf ve hafif bazı he ketlerini bile çekemiyorlardı.)

(Arap Araplığını, Arnavut navutluğunu, Ermeni Ermeniliğini ğırdığı halde, zavallı Türk, ben Türküm diyemiyecekti. Türk unsu nu korumak, yükseltmek, ve uyan mak için çalışılmıyacaktı. Çünkü, ki unsurlar böyle istiyordu) (s. 7

(Fakat, gariptir ki, hükûmet cali, hâlâ Osmanlılıktan ve İslâm rabıtalarından bahsediyorlardı) 8).

(O halde, herkes katiyetle mıştı ki, Türkün yalnız Türkl ve kendi milliyetine dayanması başka bir kurtuluş çaresi yoktu) (s.

İlâvem: Prof. Mehmet Ali A ye bu düşünceyi ilham eden ola gayet yakın tarihe aittir. **Erzuru Mehmet Arif'in (Başımıza gelen** isimli, 1888 de yazılmış, tam 55 evvel, eserinde, ona aynı düşü 1293 (1877) harbine aittir. De aynı olaylar, 40 sene ara ile, aynı ş de tekerrür etmiştir. Bundan elli sonra, meselâ, 1993 de, bir Türk tefekkiri ve tarihçisi Türk milliye liğine ait bir kitap kaleme alsa,

...nesiz, bundan sonra da aynı şe... görülecek olan olaylara baka... aynı fikri yazacaktır. Çünkü, sevgisi heyecan üzerine kurulmuş... İnsanlar hiç değişmez. Onun için, olaylar, çeşitli libaslara bürüne... aynı şekilde tekerrür eder durur. Mehmet Arif beyin, Prof. Meh... Ali Aynî'nin fikrine, hemen keli... bekelime, benzeyen fikri şudur: ...letimiz — yani Osmanlı devle... Türk, Arnavut, Kürt, Arap gibi ...amı muhtelifeden teşekkül eyledi... halde, vatanın müdafaası, ve şem'i ...nın mesaibi ruzigârdan muhafaza... şunda on iki milyondan ziyade tah... edemediğimiz Türkçe söyliyen ...limizin dûşü hamiyet ve himmetine ...mul ve Türkçe söylemiyen akvamı ...maniyeden millet, din ve vatanın ...adesi pek mahdut kaldı). (Başı... gelenler, ikinci İstanbul basması, ...8, s. 466).

***

Prof. Mehmet Ali Aynî, kitabı... mukaddemesini şöyle bitiriyor: ...inya kurulduğu gündenberi hür ve ...kil yaşamağa ve hükmetmeğe ...ış bir milletin boynuna o esaret ...ini geçirebileceğini nasıl tahay... edebilmişti? Fakat, Vahideddinin ...sına bütün millet dikilmiş, istiklâl ...şına başlamıştı. Mütareke muci... , ordu dağılmıştı. Para yoktu, ...ış için elzem şeyler kalmamıştı. ...nız, Türk milleti ve onun azmi, ...si, imanı vardı. Top, tüfek, para, ...si bulundu.... Bu kitabı, mütareke ...lerindeki pek acıklı, pek hakir ve ...vaziyetten kurtulup bugünkü yük... ve şerefli mevkiimize erişmekliği... bütün sırrı milliyet duygusu ve ...et sevgisi olduğunu göstermek ...adile yazdım) (s. 16).

***

4 İlkteşrin 1941 gün ve (9) sa... (Çınaraltı) nda (Milliyet duygu... yahut Süleyman ağa) ve 21 ağus... 1942 gün ve (16) sayılı (Tanrı...) da (Ana şefkati gibi) isimli ...larımda, ben de aynı fikirler üze... ısrar etmiştim.

Fakat, Mehmet Ali Aynî gibi, ...fâzıl, memlekette büyük bir oto... olan bir zatın bu fikirleri yayma... tesirleri daha derin olur. O, ha... en olgun bir deminde, bu ese... vatanına pek büyük bir iyilik etti. Bu kitabı yazan eller nur olsun!

Dr. Mustafa Hakkı Akansel

TÜRK Millî Bütünlüğü

Iki bin yıllık tarih boyunca görülen bir hakikat

Yazan: Dr. Rebi Barkın

Türk kavimleri Avrupa ile Asya arasında coğrafi bir hususiyeti olan ve Avrasya denilen kıtanın geniş sahası içindeki dağınık durumlarına ve tarihin seyri boyunca gerek Avrasya sahasında ve gerek bunun dışındaki muhtelif yerlerde çeşitli devletler kurmalarına rağmen bu kavimlerin heyeti mecmuasının teşkil ettiği millet dil birliği, hars birliği, sanat ve kültür birliği ile ve millî hususiyetlerinin uygunluğu bakımından tam bir bütünlük gösterir ve bu çeşit büyük milletlerin cümle vasıflarını haizdir. Tarih boyunca kurulup batmış, bazan yekdiğerile amansız harpler ve savaşlar yapmış Türk devletlerinin millî malzemesi siyasi ve askerî tarihin gözümüzün önüne serdiği vakalar ve hâdiselerin oyun perdesi altında bir kumaşın iplikleri ve elyafı gibi birbirine bağlanmış ve dolanmış bir birlik ve bütünlük manzarası gösterir.

Bunu evvelâ millî şuurun ve milli vasıflara olan güven ve inancın yer yer, vakit vakit Türkler tarafından açığa vurulması ile görüyoruz. İçlerinde yaşıyan bu imanı Türk tarihçileri, Türk mütefekkirleri ve Türk edibleri bütün tarih boyunca daima söylemişlerdir. Bu sözleri biz Türk milleti içinden tek bir ferdin sözü gibi almıyoruz. Bu tek kişiler zamanın umumî kanaatine, büyük bir camianın imanına tercüman olan kimselerdi.

Türk dilinin ilk edebiyat vesikası olan Orhun kitabelerinde şu sözler milli duygu ve millî birlik hissinin ne kadar heyecanlı bir ifadesidir:

«Ey Türk ve Oğuz beyleri. Ey Türk milleti işitin! Üstteki gök basmadıkça alttaki yer delinmedikçe ey Türk milleti senin elini türeni kim bozar? Ey Türk kavmi tirç ve kendine dön!»

Bu tarihten itibaren bize doğru gelelim: 10. milât asrında Kâşgarlı Mahmudun şöyle dediğini görüyoruz:

(Tanrının devlet güneşini Türk burçlarında doğdurmuş olduğunu ve onların mülkleri üzerinde göklerin bütün tegrelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yer yüzüne ilbay kıldı. Zamanının hakanlarını onlardan çıkardı, dünya milletlerinin idare yularını onların ellerine verdi, onları herkese üstün eyledi, kendilerini hak üzere kuvvetlendirdi. Onlarla birlikte çalışanı, onlardan yana olanı aziz kıldı ve Türkler yüzünden onları her dileklerine eriştirdi. Bu kimseleri kötülerin, ayak takımının şerrinden korudu.

Kâşgarlı Mahmut bundan sonra Türk dilinden bahseder ve Hazreti Muhammedin bir hadisinde (Türk dilini öğreniniz, çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır) buyurduğunu zikrettikten sonra: (Bu söz doğru ise Türk dilini öğrenmek vâciptir, eğer doğru değilse akıl bunu emreder) diyerek millî vasıfların ve millî dilin yüksekliğini gösterir.

Tarihi biraz daha bizlere doğru takip edelim: 13 üncü milât asrı başlarında bugünkü Efganistanın dağlık mıntakalarında teşekkül eden Gurlular devletinin namlı hükümdarı Gurlu Giyaseddinin sarayında yaşamış olan, Fahreddin Mübarek Şah Gurlular tarafından Hindistanda teşkil edilen Türk devletinin meşhur hükümdarı Kutbüddin Aybeyin yaptığı işleri methettikten sonra şöyle söyler :

(Türkler kendi yurtlarında iken diğer Türklerden farksızdırlar. Lâkin onlardan ayrılıp müslüman memleketlerine gittikleri zaman kadrü kıymetleri ziyadeleşir, emir ve sipehsalâr olurlar) diye Türklerin diğer islâm milletleri üzerine olan üstünlüğünü ima ettikten sonra der ki (Türklerin padişahı olan ve aklının kâmilliği, reyinin doğruluğu, bilgisinin çokluğu ile tanılan Efrasyaptan bir mesel naklolunur. Türk, sedef içinde, deryada bulunan bir inci gibidir. Kendi yurdunda bulunduğu zaman kadrü kıymeti çok yoktur, lâkin oradan çıkınca denizden ve sedeften çıkmış inci gibi kıymetlenir, hükümdar taclarının ve gelinlerin ziyneti olur. Eğer Türklerin hiç şerefi ve mevkii olmasa bile sultan İslâmın Türk olması onlara fahr ve mübahat vesilesi olur ve Türklerle Türküstan yalnız bundan dolayı bütün dünyaya müreccah tutulur)

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

Bu tarihten iki asır daha bu tarafa doğru gelelim. 15 inci asırda Türk dünyasının parlak yıldızı Mir Ali Şir Nevaiyi, Şarkın bu büyük şair ve hikmet adamını görürüz. Nevainin bütün eserlerinde yaşıyan kuvvetli millî seciye ve Türklüğün yüksek vasıflarına olan imanını burada delil zikrile göstermeğe lüzum yoktur. (Muhakemet-ül-Lûgateyn) inde Türk dilinin üstünlüğünü kuvvetli delillere dayanarak ispata çalışması da Türk diline karşı duyduğu iman ve takdiri gösterir.

Nevaiden biraz sonra Hindistan fâtihi Babur Hanı Türklüğe ve Türk diline inanan büyük bir şair ve edib olarak buluyoruz. Gözlerimizi daha Garba çevirelim: Büyük şair Fuzuliyi görürüz. Fuzuli Türk dili hakkında bazan menfi hükümler vermişse de bu dilin yayılması lüzumuna kanidi ve Türklerin büyük bir millet olduğuna inanıyordu. İşte Hadikat-ül-Suada'sının başından bir kaç satır :

... Amma cemii mudunda mecalis ve mehafilde takrir olunan vekayii Kerbelâ ve keyfiyeti ahvali şuheda Farisi ve Tazi ibaretinde beyan olunmağın eşrafı Arap ve ekâbiri Acem temettu bulup eizzei etrâk ki cüzü âzam terkibi âlem ve müafü ekseri beni âdemdir, satrı zaidi sahaifi kütüp gibi sunufu mecalisten hariç kalup istifayi idrak hakaiki ahvalden mahrum kalırlardı. Bu sebepten iktızayi umum matem âli zeban iken men haksare taarruz etti ve desti taarruzla geribanım tuttu ki: (Ey perverdei hanı nimeti şahi Kerbelâ, Fuzulii müptelâ nolager bir tarzı müceddet muhteri olasın ve himmet bir fazlı Türki inşa kılasın ki fusahayi zeban istimaından temettu bulalar ve idraki mazmunda Arap ve Acemden müstağni olalar...)

Burada Fuzuli Kerbelâ vakasını Türkçe yazmak arzusunu anlatırken Türkleri dünyadaki milletlerin en büyüğü ve beni âdem neslinin en çoğu olarak tavsif etmiş ve böyle bir milleti bu gibi yazıların anlaşılmasında Arap ve Aceme muhtaç etmemek lüzumunu ileri sürmüştür.

Fuzuliden sonra gene Şarka doğru dönelim. 17 nci asır ortalarında Harzemde hükümdarlık etmiş olan Ebül Gazi Bahadır Hanı görürüz. Bu zatın şecerei Türkiyesi Türklüğün tâ o zamanlarda dahi bir bütünlük olarak sayıldığının bir delilidir.

Osmanlı imparatorluğunun her asrında bu kanaati taşıyan kişiler yetişmiş, İranda hükûmet süren Kacar hükümdarları Türk olmakla iftihar etmişler ve kendilerine yazılan methiyelerde iftihar makamında Türk oldukları zikredilmiş, Osmanlı imparatorluğunun en kozmopolit çağı olan Tanzimat devrinde bile Ali Suavi, Ahmet Vefik Paşa vesaire gibi Türk milletinin bütünlüğüne ve onun büyüklüğüne inanan büyük adamlar yetişmiştir.

1200 yıl gerisine kadar vesikalara dayanarak takip edebildiğimiz bu millî şuur Türk milletinin bütünlüğünü gösteren en büyük bir delildir. Burada hep (Türk) milleti ve (Türk) dilinden bahsedilmiş, 1200 yıldanberi Türk dünyasının her hangi bir köşesinde her hangi bir mütefekkir ve aydın, bundan gayri bir şey düşünememiştir.

Türk dünyasının muhtelif bölgelerinde teşekkül eden devletlerin idarelerinde zamanın iktısadî zaruretleri ve tarihin her devrinde hep bu zaruretlerden doğmuş olan siyasî ve askerî endişeler hâkim olmuştur. Türklerin yekdiğerinden farklı coğrafî ve iktısadî şartlar gösteren yerlerde siyasî hâkimiyeti ellerine geçirmeleri geopolitik esaslara dayanan ve iklim ve arazi şartlarile değişen idare sistemlerinin kurulmasını mucip olmuş ve bu devlet idarelerinin hudutları kâh coğrafya şartları ve kâh iktısadî zaruretlere göre tâyin edilmiştir. Meselâ Tokyo ve Timur imparatorlukları iç Asya ticaret yolları üzerinde hâkimiyet esasına dayanırken Hindistandaki ve Yakınşarktaki Türk imparatorluklarında iktısadî temeli toprak mahsulleri teşkil etmiştir. Bu muhtelif sistemler ve siyasî endişelerin birbirlerile karşılaşması ve idare adamlarının şahsî rekabet ve ihtiras hislerile nemalanması Türk tarihindeki büyük savaşların öz sebebidir. Bunların haricinde kalan millî şuur daima yaşamış ve iktısadî bünyeleri başka başka olan Türk devletlerinin millî malzemesinde büyük bir değişiklik yapmamıştır. Bu suretle Türk dünyasının her köşesinde yaşıyan bir Türk ferdi millî tarihin binlerce yıllık seyri boyunca kendini hep o büyük millî bütünlüğün içinde bir Türk olarak hissetmiş ve devlet teşekküllerinin büyük Türk milleti üzerinde olan tesiri millî vicdanda ayrılıklar doğuracak ve Türk milleti içinden şu veya bu nam altında başka millî bünyelerin çıkmasını mucip olacak kadar kuvvetli olamamıştır.

Türk millî şuurunun ve millî terbiyenin şüphesiz yaratılıştan doğan sağlamlığı Türk dilinin bütünlüğünde de kendini göstermiştir. Çinin içlerinden Tuna kıyılarına kadar uzanan Türk dünyasının her köşesinde Türkçe konuşulur. 20 nci asrın büyük Avrupa seyyahları bu hususu daima belirtmişlerdir. Turfandaki meşhur hafriyatı yapan Alman âlimi Von Le Coq şöyle der :

(Türk lisanını tetkik edenler için şayanı dikkat bir mesele şudur ki Türk lisanı şivelerinden her hangi birine vâkıf olan bir seyyah bu şivedeki kelime ve lisan bilgisi ile Bosnadan kalkıp Pekine kadar Orta Asyadan sıkıntısızca seyahat edebilir).

Bu hususu Macar lisaniyat âlimi Ligeti dahi bana şifahen söylemiş ve bu hâdisenin üzerinde durulmağa değer bir hal olduğunu teslim etmişti.

Başka bir Fransız müellifi de aynı fikri şöylece ifade ediyor :

(Devamı karşı sahifede)

Görüşle

BAY HÜSEYİN CAHİT YALÇIN

Bay Hüseyin Cahit Yalçının gazetesini çıkaracağını duymuştuk. (A refikimiz haber veriyor :

Bay Hüseyin Cahit Yalçın (Tanin zetesini çıkarıncıya kadar yazılarını Sabah) ta neşretmiyecekmiş; haftada fa Ahmet Emin Yalmanın (Vatan) sine başmakale yazacakmış.

Demek ki, iki meslekdaş, iki fi ideal arkadaşı ayni gazetenin baş s da birleşecek. Hüseyin Cahit Yalçın, tında, Türk milletinin âli menfa ülküdaşı Ahmet Emin Yalmanla kolko dafaa edecek.

Bu haber, uzun uzun, derin derin, acı acı düşünülmeğe değer!

RESİMLER

Geçen gün sayın Başvekilimiz Saracoğlu İstanbula geldi. Basın me kendisine Park Otelinde bir çay verdiler. Ertesi gün gazetelerde çık simlere baktım: (Cumhuriyet) te E limiz Yunus Nadi. Abalıoğlu ile (Vakit) te Hakkı Tarık Usla. (Akşa Necmeddin Sadakla. (Vatan) da Emin Yalmanla...

Eğer ben de bir patron olsaydım, de fotoğraf muhabirlerim bulunsayd tesi gün beni de Başvekilimiz ile ka şıya görebilirdiniz. Çünkü, bütün simler çekilirken ben oracıkta, Baş mizin yanındaki masadaydım.

EKMEK KARNESİ

İstanbul Belediyesi çok güzel b buldu: Çiçek aşısı yaptırmıyanlara y mek karneleri verilmiyecek, dedi. aşı yaptıran, yaptırana... Bugüne ka yere aşının sıhhi lüzumundan, sos vazife olduğundan bahsedilip durulduğ bimize, millî duygumuza, vazife h hitap eden sözler bize vız geliyor. bir işin yapılmasını istiyorsak — ne olsun — doğrudan doğruya midemiz etmeli. Bunun için, ekmek vesil kuvvetli müeyyide olmaz. Ne istiyor selâ, vatandaşların belediye seçimin lerini vermelerini mi? İlân etmeli: rini vermiyenlere ekmek karnesi yecek. Reyini veren verene! Soya kullanılmasını mı? Soyadını kullanı ra ekmek karnesi verilmiyecek. Ku kullanana! Yeni kelimeler mi? Yazan na! Sağdan yürümek mi? Yürüyen ne! Gişelerde sıraya girmek mi? Gi

Görüşler

rene! Halkçılık mı, lâiklik mi, Türkçülük mü? Olan olana!

Bu ekmek karnesile yabancı dil konuşmaktan bobstil şiir yazmıya kadar her şey menedilebilir. Hattâ solcu propagandalar bile!

BİR FIKRA

Tasviri Efkâr refikimiz yazıyor: Bu harbde Ruslara esir düşen on binlerle zabit ortadan yokolmuş. Londradaki Leh hükûmeti Cenevre Kızılhaç teşkilâtı vasıtasile tahkikat yapılmasını istiyormuş. Boş zahmet! Dünya harbinin bu toz, dumanı arasında ferman okunur mu? Bir fıkra aklıma geldi :

Diyarbakırda çok büyük karpuz yetişir. Masal bu ya, bir seferinde o kadar büyük bir karpuz olmuş ki tarla sahibi bir dilim keseyim derken bıçağını karpuzun içine düşürmüş. Arkasından kendisi de bıçağını aramıya inmiş. Karpuzun içinde dolaşırken karşısına bir deveci çıkmış.

— Ne arıyorsun?

Diye sormuş. Tarla sahibi :

— Bıçağımı düşürdüm, onu arıyorum!

Diye cevap vermiş. Deveci gülmeğe başlamış :

— Ayol, demiş, sen delirdin mi? Ben bunun içinde bir katar devemi kabettim, bulamıyorum. Sen, bıçağını nasıl bulacaksın?

TANE

Şapkasının yağına, iskarpininin yamasına bakılırsa sabit gelirlilerden olduğu anlaşılan iki kişi konuşuyordu. Kulak misafiri oldum.

— Çilek çıktı mı?

— Hayır, daha kiraz çıkmadı.

— Bu sene meyva bol olacak deniyor.

— Havalar iyi gitti, bol olacak sanırım.

— Eğer meyva bol olursa çileğin.... (durdu. Galiba aklıma, portakalın, elmanın, mu fiatı geldi) tanesi kaç kuruşa satılır, dersin?

KADIN ŞAPKALARI

İstanbul Ticaret Ofisi kadın şapkaları aklında tahkikat yapıyormuş. Bu şapkalar, ları, biçimlerile de çılgınlığın tam bir neti halindedir. Fiatları, beş liradan yüz aya kadar çıktı. Biçimlerine gelince; Yeevi kavuğundan, Amerikadaki Kırmızı erililerin başlığına kadar her çeşidi var. aret Ofisinin bu tahkikattan ne anladını bilmiyorum. Fakat bence bu şapkalarhiç tereddütsüz anlaşılacak şey şudur: adımların akıllarının başlarında olmadığı!

(Türk kavimlerinin cedleri siyasi inkısama ve birbirlerinden olan uzaklıklarına rağmen bugünlere kadar şayanı dikkat bir dil birliği muhafaza etmişlerdir (4).

Bu hakikati teslim için Avrupa müelliflerinin şahitliğine hacet yoktur. Bunu Asya içinde gezen herkes görür ve bilir. Şive farkları ilk zamanda epey mühim gibi gelir, fakat bir hafta, on günlük bir kulak alışması Asyanın muhtelif şivelerinden her hangi birini anlamak için kâfidir.

Türk dünyasının muhtelif bölgelerinde kurulan devletlerin birbirlerile çetin savaşlar yapmasına rağmen ve bunların istinat ettikleri millî unsurun bu savaşların yarattığı düşmanlık haricinde kalarak müşterek millî şuuru daima muhafaza ettiğinden biraz evvel bahsetmiştik. Bunun mühim bir delilini Türk devletleri arasındaki hars mübadelesinde ve millî vicdanda değerli telâkki edilmiş varlıkların korunmasında görüyoruz.

Biliyoruz ki Uygur harfleri 11 inci milât asrından sonra teşekkül eden Türk devletlerinin — Cengiz oğulları devletleri müstesna — hemen hiç birinde resmî yazı olarak kullanılmamış ve bunun yerini Arap harfleri tutmuştur. Hele Türk dünyasının daha ziyade Garbında kurulan devletler kendilerini islâm kültürünün mümessili olarak gördüklerinden Uygur yazısını tamamen bırakmışlardı. Osmanlı imparatorluğunda sanırız ki artık Uygur yazısı ile yazan ve okuyan hiç kimse yoktu. Halbuki vesikalar tamamen bunun aksini gösteriyor, şöyle ki:

Viyanadaki Saray kütüphanesinde bulunan ve Radlof tarafından Faksimilas 1884 neşredilen Uygur harflerile yazılmış Kudatkubilik 1439 yılında Heratta kopye edilmiş ve sonra elden ele Tokada gelmiş, buradan da İstanbula getirilmiştir. Kitabın arkasına Uygur harflerile şu yazılar ilâve edilmiş : «879 senesinde ve yılan yılında İstanbulda oturan Fahri oğlu Kadı Ali bu Kudatkubiliği Tokattan hanende Abdürrezzak için getirtti, mesut ve bahtiyar ve arzularına nail ola!» Sonra gene Uygur harflerile ve beş beyitlik bir gazelden sonra Arapça harflerle yazılar var ve en sonra gene Uygur harflerile şu ibare yazılı :

«Hayreddin camii yanında oturan biz, Hacı Tellâl bu kitabı nalbant Hamzadan satın aldık.»

Bu vesikalar bize şu hakikati gösteriyor: Kudatkubilik Yusuf Has Hacip tarafından 1070 yılında bugünkü Çin Türkistanında Uygur harflerile yazıldıktan 330 sene sonra Heratta gene Uygur harflerile kopye edilmiş ve sonra elden ele (Tokat) a gelmiş ve oradan 36 sene sonra İstanbula getirtilmiş ve Fâtih Sultan Mehmet zamanında İstanbulda okunmuş ve arkasına gene Uygur harflerile yazılar yazılmış.

Demek Uygur harflerinin artık terkedildiğini zannettiğimiz tarihten asırlarca sonra dahi bu harflerle okuyup yazanlar bulunuyordu ve Kudatkubilik bütün Türk dünyasında tanılıyor ve alâka ile okunuyordu. Fâtih zamanında Tokatta ve İstanbulda Uygur harflerile yazı yazılması bu harflerin Türkler arasında revaçta olduğuna ve Türk dünyasının Şark taraflarındaki kültür kıymetleri için Garp tarafında büyük bir alâka bulunduğuna delildir.

Ayasofya kütüphanesinde bulunan Uygur harflerile yazılmış Heteb-el-Hakayik ile gene İstanbulda ve Türkiyenin muhtelif yerlerinde bulunan başka Heteb-el-Hakayik nüshaları ve bunların arkasında yazılmış Uygur yazıları da Uygur harflerinin Türkiyede çok revaçta olduğunu ve Türk dünyasının Şark tarafının fikir ve kültür mahsullerile Garp tarafında büyük bir alâka mevcut olduğunu gösterir.

Topkapı sarayındaki tarihî vesikaların tasnifi sıralarında meydana çıkan Uygur harflerile yazılmış bir çok metinler bu mütalâaları teyit etmektedir. Rahmeti Arat tarafından neşredilen Fâtih Sultan Mehmedin bir yarlığı (fermanı) (5) ve son zamanlarda Ankaralı Hacı Cafer oğlu Hakîm İbrahimin elinden Ankara Umumî Kütüphanesine intikal eden, İstanbulda Hamidiye kütüphanesinde ve Muallim Cevdetin hususi kütüphanesinde bulunan Uygur Alfabesi kitapları (6) bu yazının asırlarca müddet Türkiyede öğretildiğini ve Türkiye [illegible] Uygur medeniyeti ile olan can[illegible] gösteren mühim delillerdir.

Türk milleti vahdetinin çok dikkate değer bir başka delili de 12 hayvanlı Türk takviminin asırlarca müddet bütün Türk kavimleri tarafından sırası hiç şaşmadan kullanılmış olmasıdır. Malûm olduğu üzere 12 hayvanlı Türk takviminde her yıla bir hayvan ismi verilir ve 12 hayvandan ibaret olan bir devre bitince tekrar birinci hayvandan itibaren yeni bir devre başlar. Bu hayvanların tertibi şöyledir: 1 — Sıçan, 2 — Sığır, 3 — Pars, 4 — Tavşan, 5 — Ejder, 6 — Yılan, 7 — At, 8 — Koyun, 9 — Maymun, 10 — Tavuk, 11 — İt, 12 — Domuz.

Domuz yılı sona erip 12 yıl bitince sıçan yılından başlamak üzere yeni bir devreye girilir ve ayni sırayı takiben her yıla bir hayvanın ismi verilir. Türkler Asyanın içine, Afrikaya, Hindistana, Çine, Bizansa girmişler, yerleşmişler, aralarında o zamanın nakil vasıtalarile en aşağı bir iki senelik seyahatle katolunabilecek uzaklıklar peyda olmuş. Fakat buna rağmen tâ son zamanlara kadar millî takvimlerinin devrelerini hiç şaşırmamışlardır. Yani meselâ 1285 yılında Argun Hanın Papa IV. Honoriusa gönderdiği mektup Türk takvimi ile tavuk yılında yazılmıştı ve bu mektupta tasrih edilmiştir. İşte o zaman Hindistanda, Mısırda, Süriyede ve Çindeki bütün Türklerin mektuplarında veya mukavelelerinde tavuk yılı yazılırdı. Tarihin en karanlık

(Sonu 15 inci sahifede)

Sabah kuşları

Gök yolları yakut ve erguvandan,
Sezilmez anlarla genişliyor tan;
Gecenin karanlık, ıssız ağından
Süzülüp uçmada hülyalı kuşlar..

Hangi rüya size açtı bu yolu?
Uçun, uçun gökler altın buğulu..
Bir böyle uçuşun hasreti dolu
Benim de gönlümde sevdalı kuşlar..

Şükûfe Nihal

Arı

Sükûtu iğneler odamda arı..
Saksıda bir davet olmuş renk, koku
Bahar.. sesi sarhoş, kanadı sarı
Uyandı ansızın içimde uyku..

Işık bir su gibi döküldü cama
Açarken bir canlı el panjurları.
Hayalin süzüldü sandım odama
Bir hayal ki kumral, gözleri sarı..

İlkbahar kapımdan girdi vurmadan,
Bir yeşil ışığa büründü sükût..
Nabzımda bir bahar attı durmadan
Ve beyaz tavanda düşündü sükût...

Leman ÇİÇEKDAĞI

TÜRK TARİHİNİN Şeref Galerisi

Yazan : Adnan Giz

• • •

Arkadaşımız Adnan Giz, bu yazısında çok güzel bir fikir ortaya atıyor: Türk tarihinin büyükleri için bir «Şeref galerisi» yapmak. Bu galeriye girecekler için üç şart ortaya koyuyor: 1 — Türk soyundan olmak. 2 — Türk ahlâkının üstün vasıflarına sahip bulunmak. 3 — Türk milletine büyük hizmetler etmiş olmak. Türkler için kutlu sayılan 9 adedini esas tutarak devlet adamı, asker, âlim, mütefekkir, edip ve sanatkâr olarak 40 kişilik bir liste neşrediyor. Biz de, bu çok güzel düşünceyi gerçekleştirmeğe yardım etmek fikrile Türk güzide ve münevverlerinden tertip edecekleri listeleri «Çınaraltı» na göndermelerini rica ediyoruz. Bunları neşredeceğiz. Şeref galerisinde (Atatürk - İnönü - Çakmak ve Meçhul asker) in 4 şeref yeri sabit olduğuna göre, bize 36 kişilik bir liste gönderilmelidir. Bu listede, Adnan Gizin listesindeki isimler bulunabilir. Baştan başa isimlerin mutlaka değişik olması lâzım değildir. Yalnız, bizde, bu «Şeref galerisi» ne girecekler için, Türk soyundan olmayı, Türk milletine büyük hizmetler etmeyi, yüksek bir ahlâk sahibi bulunmayı esas olarak kabul ediyoruz.

Bununla, bu fikri gerçekleştirememiş olsak bile, Türk büyüklerinin adlarını anmak ve onları memleket gençliğine tanıtmak ve hatırlatmak gibi bir hizmette bulunmak bize yeter.

ÇINARALTI

• • •

Zannedersem Amerikaya giden gazetecilerimiz de bahsediyordu. Ben bir kaç filmde gördüm. Amerikalıların, Vaşington, Linkoln, General Grant gibi Amerikayı yaratan ve yükselten insanların yarım heykellerini bir araya toplıyan muhteşem bir binaları var. Öyle bir bina ki Amerikalı olmıyanlara dahi yüksek duygular telkin ediyor.

Bir müddet evvel İstanbul Üniversitesinde de Türk büyüklerinin resimlerini bir araya toplıyan bir galeri tesis edileceğinden bahsolunmuştu. Sonradan bu bahse dair bir şey duymadık. Halbuki dâva, kökü asırlara yayılan pek kuvvetli bir ihtiyaçtan hız alıyor ve Türk tarihinin en mühim bir noksanına dokunuyordu. Dünyanın en seyyal kavmi olan ve üç kıtaya yayılarak üç kıtada büyük devletler kuran Türk orukları ne yazık ki kötü müelliflerin elinde âdeta ayrı ayrı milletler gibi mütalâa olunmuştur. O kadar uzağa gitmiyelim. Daha yirmi sene evveline kadar yazılmış bütün tarihlerimiz de Anadoludaki Türk tarihini Kayi Han aşiretinin Söğüt kasabasına gelmesile başlatıyorlardı. Halbuki Osmanlı devleti Malazgirtten itibaren Anadoluda yerleşen büyük Selçuk imparatorluğunun devamından başka nedir?

Selçukiler yıkılmıya başladıktan sonra eğer Karaman oğulları veya Aydın oğulları rakiplerine galebe çalsalardı, şüphesiz ki onlar hüküm sürecekti. Osman oğulları hepsinden üstün çıktı. Saltanat onlara geçti. İşin esası bundan ibarettir. İşte eskilerin sahip oldukları böyle yanlış düşüncelerdir yurdumuzda tâ Sahaif-ül-Ahbardan Mubeye kadar yazılmış olan bütün umumî rihlerde Osmanlılardan başka hiç bir Tü devletine büyük bir ehemmiyet verilmem tir. Geçen asrın tedrisî mahiyette en olg umumi tarihi sayılan altı ciltlik eserir Murat bey Osmanlılara bir cilt, İspanyolla ve İskandinavlara elli altmış sahife ayırmı ken Mısırda bir asır hüküm süren Eyyû lere 2 sahife, üç asır hüküm süren Memlû lere 3 sahife yer verir. Haydi diyelim ki o lar yabancı milletler üzerinde kurulm Türk devletleriydi. Fakat Selçukiler oluyor? Malazgirtten, Osmanlılara kadar nadoluda devam eden Celçuk imparatorluğ hakkında Türkçe yazılmış kaç eser var bizde? Babalarımızın bu hususta gösterdi leri ihmali ne kadar çekiştirsek yeri Çünkü frenkler bu yolda bizi utandıra kadar çalışmış ve Türk tarihi etrafında k tüphaneler dolusu eser yazmışlardır. kaç yıl evvel bir Rıza Nur bey münaka çıkmıştı. Rıza Nur bey bence çok büyük Türktür. Çünkü yıllarca çalışmış, didin bir hayli eser karıştırmış ve nihayet bü dünyada hüküm süren Türk devletlerin Türk oruklarının tarihini bir araya toplıy 12 ciltlik bir eser vücuda getirmiştir. Ya lışları, noksanları var mı, yok mu onu a cak erbabı bilir. Bildiğim bir şey var millî kütüphanemizde bu on iki cildin h nüz aynı genişlikte iki benzeri yoktur. babalarımızın Türk tarihine gösterdikleri

(Devamı 10 uncu sahifede)

Bayezidi Velî'ye

YAZAN : MİTHAT CEMAL KUNTAY

Kulum İskender! Biti sana vâsıl olduğu gibi bilesin ki Gedügi depeledüm. Gerekdür ki sen de Cem-ün oğlını mecal vermeyüb boğdurasın ki gayet mühimdür. Amma bir ahad vâkıf olmaya. Şöyle bilesin. Âlâmet-i şerîf üzere i'timad kılasın. Tahrîren fî evâhir-i şehr-i şevvâl sene seb'a ve semânîn ve semâne mi'e bimekam-ı Edrine.

— Topkapı müzesi direktörü Tahsin Özün Arşiv kılavuzundan —

kin Gedik Ahmet Paşalar boğdurulur mu?
şan canavardır. Evet ammâ, bu olur mu?

h onu gönlünde taşırken deli mîydi?
met Paşa katilliği birleşmeli mîydi

Fâtihin oğluyla, Selîmin babasîyle?
ddin kan içer mîydi velî maşrabasîyle?

· ân için olsun unutup hıncı, gurûru,
ndürmemiş olsaydın on insan boyu nûrû,

kündü bugün Avrupa Hindîyle, Fasîyle;
pmuştu Lâtin pençesi, Cermen kafasîyle.

Hep Borjiyalar tahtını yıkmaktı merâmı,
Bundan mı vezîr Ahmedin âsî idi nâmı?

Bir cürmü huzurunda azalmaz sesi mîydi?
Son cürmü de Otrantoyu fethetmesi mîydi?

Dağdın, o vezîrin gibi bir dağ başı varken.
Gök kubbeyi yıkdın yere bir câmi kurarken!

Câmî dediğin şey de nihâyet şu duvar mı?
Hem mâbedimiz var, GedikAhmet Paşa var mı?

Hem gökden inen yıldızı söndürmemelîydin,
Mâdemki Velîydin!

Mithat Cemal Kuntay

YÜKSEL

Yüksel, ki zaferlerle örülmüş bu ufuklar;
Yüksel de zafer tolgalı ruhunla sarışsın..
Yüksel, ki güneş yüzlü, şafak saçlı çocuklar;
Yüksel de yarınlarda zaferlerle yarışsın!.

Yüksel, daha yüksel ki uzak düşme adından,
Ürpersin alev rengi zaferler gelişinle.
Yüksel ki yarınlar da hız alsın kanadından;
Vuslat gibi hülyama yol aç yükselişinle..

Dündar Akünal

TÜRK TARİHİNİN

Şeref Galerisi

(8 inci sayfadan)

Yazan : Adnan GİZ

ilgisizlik meşhur Türklerin isimleri için de çok zararlı olmuştur.

Bir Avrupalı münevver, «Saladin» dedikleri Selâhaddin Eyyûbîyi, «Avicenne» dedikleri İbni Sinayı, Mevlânayı ve Kanunî Süleymanı pek âlâ tanıyabilir. Fakat bunların aynı kandan geldiklerini hatırlamaz bile. Çünkü tarihçilerimiz türlü devirlerde ve türlü ülkelerde yaşamış olan Türk büyükerinin şöhret ve milliyetlerini hiç bir zaman tesbite ve tevhide çalışmamışlardır İşte «Türk tarihinin şeref galerisi» her şeyden evvel tarih sahamızdaki bu büyük boşluğu dolduracak, muhtelif devirlerde ve türlü ülkelerde yaşamış olan meşhur şahsiyetlerimizi, Türk soyundan gelmekle beraber eserlerini yabancı bir dille yazmış olan büyük Türk müelliflerini bir bayrak ve bir çatı altında toplıyacaktır. Şimdi asıl konuya geliyorum. «Türk tarihinin şeref galerisine» hangi büyüklerimizi koyacağız? İşte öyle bir bahis ki hemen bütün Türk münevverle[illegible] alâkadar eder. Fakat bu işi bir takım [illegible] prensipler altında yapmak zarureti

Galeriye girecek şöhretlerin her şeyevvel :

a — Halis Türk kanından gelmiş olması,

b — Türk ahlâkının üstün vasıflarına [illegible]alik bulunması,

c — Türk milletine unutulmaz hizmetler ifa etmiş olması lâzımdır.

Fakat Türk tarihi pek zengin bir varlık kaynağıdır. Yirmi asırlık mazimizi biraz karıştırırsak bu vasıfları haiz büyük küçük bir kaç yüz isim çıkarabiliriz. Bu vaziyette de galerimiz bir Biyografya eserine döner. İşte bu hale düşmemek için şöhretleri pek sıkı bir kaç elemeden sonra seçmeli ve her sınıfı, her mesleği ancak en salâhiyetli bir isme temsil ettirerek o sınıfa mensup diğer meşhurları yalnız onun şahsında selâmlamak yolunu tutmalıdır. Ben bütün bu esasları göz önünde tutarak «40» kişilik bir liste tesbit ettim. Listemin başında bugünkü ve yarınki Türklüğün en büyük varlığı olan «Atatürk - İnönü - Çakmak» müsellesi bulunuyor ve onlardan sonra ebedî Türklüğün temeli ve ölmez timsali olan «Meçhul Asker» ihtiram mevkiini işgal ediyor. Onları takip eden diğer Türk büyüklerini Türklüğün mukaddes sayısı olan dokuz adedine göre üç sınıfa ayırdım. Bu suretle 18 asker ve devlet adamı, 9 âlim ve mütefekkir, 9 edip ve sanatkâr seçtim. Neticede listem şu şekli aldı:

Atatürk	İnönü	Çakmak

4 — Meçhul Asker.

Devlet adamı ve asker	Âlim ve mütefekkir Edip ve sanatkâr
5 Oğuz Han	23 İbni Sina
6 Attilâ	24 Fârabi
7 Tuğrul Bey	25 Ebülfeda
8 Alp Arslan	26 Mevlâna
9 Nureddin Zengi	27 Yunus Emre
10 Selâhaddin Eyyûbî	28 Uluğ Bey
11 Baybars	29 Ali Şir Nevai
12 Orhan Bey	30 Fuzuli
13 Şehzade Süleyman Paşa	31 Mimar Sinan
14 Babür	32 Kâtip Çelebi
15 Fâtih	33 Itrî
16 Yavuz Selim	34 İsmail Dede
17 Kanunî Süleyman	35 Cevdet Paşa
18 Ekber Han	36 Namık Kemal
19 Barbaros	37 Müşir Süleyman Paşa
20 Koca Reşit Paşa	38 Ali Suavi
21 Mithat Paşa	39 Hâmid
22 Gazi Osman Paşa	40 Ziya Gökalp

Şimdi Türk tarihinin şeref galerisini teşkil eden bu kırk ismi birer birer tetkik edelim. İlk dört ismin değişmez değeri her türlü izahtan âzade bulunuyor. Beşinci isim olan «Oğuz Han» tâ Ergenekondan başlıyarak ilk zamanlara kadar devam eden anayurttaki hayatımızı temsil edecektir. Daha sonra mütemadiyen Garba doğru akın eden Türkleri, kahraman Hünleri Attilâ'nın şahsında selâmlıyoruz. Tuğrul Bey ve Alp Arslan Türk devlet idaresindeki demokrat adaletin, halk içinde ve halk için yaşıyan eski Türk hanlarının en olgun ve en kahraman iki timsalidir. Onları takip eden üç isim, Türklüğün hattâ bütün Şark âleminin en mühim bir devrini işaret eder «Haçlı Seferleri» namile maruf olan savaşlar ki bütün Türk - İslâm âlemini son ferdine kadar kılıçtan geçirmek gibi korkunç bir gaye taşıyordu. Bu gaye ile Avrupanın asırlarca gönderdiği ordulara göğüs gerip bütün Şarkı muhakkak bir felâketten kurtaran Türk yiğitlerini bu üç muhterem isim temsil etmektedir. Bunlardan «Nureddin Zengi» bütün islâm tarihçi ve ahlâkçılarına göre adaletli ve faal hükümdar tipinin en olgun bir örneğidir. Selâhaddin ise şüphesiz ki galerinin en liyakatli simalarından biri olacaktır. Baybarsa gelince, bizde [illegible] kâfi derecede tanınmış olmıyan bu Türk yüğü, bütün Türk türelerini muhafaza rek tâ Tunustan, Ermenistana kadar azzam bir imparatorluk kurmuş, Filistl son Haçlı döküntülerini temizlemiş ve gizin önünden kaçıp kurtulmuş olan Türklerine karşı sönmez bir kinle sal Hülâgû ordularını ilk defa tepelemi

Osman oğullarını tahlil ederken dikkatli devrandım ve onlardan ancak isim seçebildim. İlk olarak aldığım Bey tamamen eski Türk türelerine olan ve biraz da Tuğrul Beyi hatı yiğit bir hükümdardır. Şehzade Süle Paşaya gelince, kendisinden büyük beklendiği bir çağda ölen bu kahraman Rumeliye geçen Türklere önayak ol mühim bir zafer devresi açmış ve Av da Türk fütuhatının ilk önderi olm Onları takip eden «Fâtih, Yavuz, K Süleyman» isimleri yeni bir izaha lü göstermez.

Babur ve Ekber Şah, Türk - Hint paratorluğunu büyük bir salâhiyetle sil ederler. Barbarosun heybetli sima bütün Türk denizcilerinin şerefli des okumak mümkündür. Koca Reşit Paşa ilk defa medenî bir cesaretle yapılan lik hareketlerini temsil eder. Mithat nın mütevazı şahsiyeti ise namuslu devlet adamının, fedakâr bir idarecinin zan en büyük zorluklara rağmen nasıl lışıp mühim işler başardığını göstermek kımından dikkate şayandır. Viyana bu nu ile Avrupada başlıyan hezimet nin nadir kahramanlarından biri olan Osman Paşa ayni zamanda mütevazı, ruhlu Türk alplarının en müterakki nümunesidir. Öyle bir kahraman ki m kette kazandığı mühim şöhreti hiç bir man istismar etmemiş ve daima sakin, tevazı bir asker olarak kalmıştır.

İkinci ve üçüncü ekiplere geçelim. Sina, Fârabi, Ebülfeda, arsıulusal ş halız büyük Türk bilginleridir. Mevlâ Uluğ beyin şöhreti de onlarla atbaşı Ali Şir Nevai Şarktaki Türk edebiya mümtaz üstadıdır. Yakın Şarkta doğup yü. en Türk edebiyatını, Tasavvufî halk biyatı, Divan edebiyatı ve muasır Türk biyatı diye üç kısma ayırırsak, birinci reyi Yunus Emre, ikinci devreyi de

(Sonu 15 inci sahifede)

Cumhuriyet, sayı 83, cilt 4, 24 N. 1943

Servet Yesari oğlu

Yazan : Mithat Cemal Kuntay

Bize bir yazı medeniyeti veren iki büyük hattatın torunu Servet Yesari oğlunu, bu nisan ayının 16 ncı cuma günü kaybettik. O gün, öğleden sonra, Çamlıcadaki köşkünde onu yoklamıya gidenler «demin öldüğünü» öğrendiler. Ağır hastanın ölümü bile beklenmedik zamanda gelmeyi bildi.

İnsan var ki döşenmemiş ev gibidir. İçine giren duvarlarına sirayet edemez, muallakta kalır. Servet Yesari oğlu bu sınıf insanların tamamile aksi idi: Onun döşenmemiş köşesi yoktu. Onda, kendi soyunun güzel şeylerile döşeli olan üslûblu bir hılkat binasının hali vardı. Bazı kazasker torunlarına mahsus olan kadınla erkek arası narin ve şeffaf elinde ,ikinci dedesi Rumeli kazaskeri Yesari zade Mustafa İzzet Efendiden bir şeyler var gibiydi. İki dedesinden Yesari Mehmet Esat Efendinin sol elile ve Yesari zade Mustafa İzzet Efendinin sağ elile yazdıkları levhalar, Eyüb türbesinin eşiğinin üstündeki kitabeden Babıâlinin cümle kapısındaki yazılara, Ayasofyada vaktile kocaman «Hüvessemiulalim (1)» levhalarına kadar, bütün bu eserler bu iki mümtaz insanın seçkin torunu Servet Yesari oğlunda tavır ve hal şekline girmiş, edebiyat telakkisinde ince bir sanat sezişi rengini almıştı. Ve Servet Yesari oğlu, Dede Efendinin bestelerini söylerken dümtek tuttuğu ve piyanoda Batı eserlerini çaldığı zaman, iki elinde, Yesarinin sol ve Yesari zadenin sağ ellerini görür gibi olur, ve sesinde büyük amcası Ahmet Necip Paşadan notalar duyardık.

(Servet Yesari oğlunun büyük babası nüvvabdan Rifat beyin kardeşi olan saray mızıkası kumandanı ferik Ahmet Necip Paşa Abdülhamit II nin marşını yapan ve saraya operayı sokan, ve Tanzimat edebiyatının yanında bir de Tanzimat mdsikisi vücuda getiren zattır.)

Servet Yesarinin babası Mustafa Hayrullah Efendi

Servet Yesari oğlunun soyunun ve şahsının farikası, soyunda ve şahsındaki sarığa rağmen softasızlıktır: İstanbul Bidayet mahkemesi birinci relsi iken ölen babası, Yesari zade Hayrullah Efendi, sarıklı olduğu halde (İstanbul payelûlarındandı) çok «yeni adam» idi; ve 1877 de Namık Kemalin ve Ziya Paşanın bulundukları Kanunu Esasi Komisyonunda, üç sarıklının oğlu ve soyunun dördüncü sarıklısı olan Yesari zade Hayrullah Efendi, Rum Sava Paşa ile yanyana oturup bir Avrupa kanununun lâyihasını hazırlıyordu. 1908 meşrutiyetini yapan İttihat ve Terakki Cemiyetine, Selânikte gizli çalıştığı zaman giren Servet Yesari oğlunda Kanunu Esasi Komisyonunda çalışan babası devam ediyordu. Bu yeni ruhlu babayı Servet Yesari oğlu çok sevdi. Babasının 38 yaşında ölmesi bu sevgiyi Ser-

Servet Yesarinin hâkimliği esnasındaki resmi

vet Yesaride hayat boyunca bir hicran ve bir hikâye haline koydu. Babasının ölümünde Üsküdardaki büyük tahta evden çıkıp annesile mahrumiyetli bir hayata girdikleri zaman geçinmek acısını ilk defa nasıl duyduğunu 1918 mütarekesinde temyiz âzalığından atılıp son maişet acısını çektiği günlerde bana anlatmıştı.

Fransız elçisinin ve Fransa Maarif Nazırının açtırdığı Galatasaray sultanisinc oğlu Serveti yazdırması da Hayrullah Efendinin yeni adamlığının başka bir delilidir.

Bu yeni adamlık Servet Yesari oğlunda mânevi bir gençlik halinde ve artarak devam etti. Ben onu 37 yıl evvel elinde «Pol dö Kok» un Fransızca bir hikâye kitabile tanımıştım. Öldüğü zaman yatak odasında Jean Cocteau vardı.

Üç ceddile babasının dört sarığının bir kader gibi başına sarılmasına (bu sarıklar, hiç şüphesiz onların başında nurani bir irfan remziydi) Servet Yesari oğlu uzun müddet katlanmadı, ve tesadüfün kendisini at-

Servet Yesarinin son resmi

tığı Şeyhislâm kapısından Mektebi Hukuka ve bir arkadaşının öğrettiği Arapçadan frenkçeye kaçtı. Artık, sarık, en ince bir izi kaımıyacak kadar başından çıkmış, ve kendisi de aliyülâlâ diploma ile çıkacak derecede Mektebi Hukuka bütün mevcudiyetile girmişti. Yalnız, sarığını çıkaran genci, bu sefer tesadüfün başka bir muzipliği bekliyordu: Sakal...

O tarihte hâkim olmak için iki şey zımdı: Hukuk diploması ve sakal... Ve Hukuktan çıkınca Trablus Şama müddeiumumî muavini olacak gitmek için sakal koyuveren Servet Yesari oğlu, nihayet, bu resmî sakaldan kurtuldu; fakat yıllarca bekledikten sonra: Cümhuriyetin ilânına kadar.

Yaşlananlar roman yerine tarih okurlar, edebiyattan kaçarak kendilerini ilme verirler. Bu, onda aksine idi: Servet Yesari oğlu yaşlandıkça edebiyatı sevdi; ve Hukuk mektebinde hukuku cezaiye hocası iken bir «Hukuku Cezaiye» kitabı yazdığını ondan duyamazdınız. O bu telifinden ziyade çok Türkçe olan bir tercümesinden, «Beyaz Taş Üzerinde» ki tercümesinden belirsiz denecek kadar gizli bir gurur duyuyordu. Sessiz, tezahürsüz, «yok» denecek kadar manzarasız bir gurur...

Servet Yesari oğlu gibi sahici bir insan örneğinin bile bir tek kusuru vardı: Öfkesi (bir defacık olsun kızmadığı gün hayatında azdır.)... Fakat dostları, bu öfkeyi, onun sevimli simasının bir kısmı olarak izah ediyorlardı. Ve bahar dolu bir nisan ayında Çamlıcanın kumral toprağına gömdükleri bu nuranî adamda, dostları, bütün bir ömür kırılmadıkları bir dosta ağladılar.

Mithat Cemal KUNTAY

---

(1) Bu levha, bazılarının sandığı gibi Yesari Mehmet Esat Efendinin değil, Yesari zade Mustafa İzzet Efendinindir, ve Ayasofya müzesinden Evkaf müzesine getirilen ve hâlâ orada duran bu yazının altında 215 tarihi vardır.

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

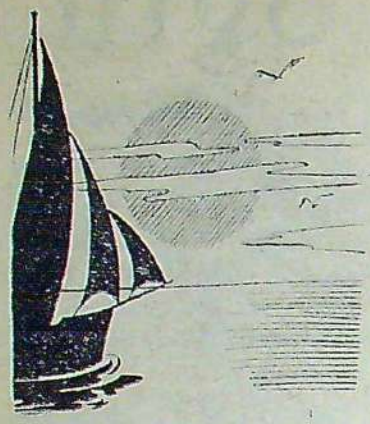

Sizin için

Hayatımın en mutlu anlarını yanlarında geçirdiğim asker arkadaşlarıma.

Öyle alıştım ki çocuklar size
Bir gün ayrılırsam içim yanacak.
Bu sevgi benziyor uçsuz denize
Adınız kalbime nakşolunacak.

Kiminiz Yozgatlı, kiminiz Yörük,
Kiminiz Trabzon, Yenişehirden.
Hepiniz Koçyiğit Aslan gibi Türk,
İnsanlık sırrını öğrendim sizden.

Ünal'ım, Ramazan, Bayram çavuşum
Şeref bahçesinin saf çiçekleri.
Ey gurbet elinde şakıyan kuşum
Şaban'ım, Adil'im Sorgun erleri.

Sizsiniz feragat için nümune.
Sizsiniz yokluğa göğsünü geren.
Yanınızda rütbe, şana lüzum ne!.
Sizsiniz bu vatan için can veren.

Behçet'im, Şahman'ım, İsmail Ögüt
Bahtınız gün kadar aydınlık olsun
Kadem'im, Veysel'im, Abidin, Sögüt
İçiniz hür vatan aşkıyla dolsun.

Çocuklar, bin dalda açan bin çiçek,
Bin telden ses veren içli kuşlarım.
Gelin alnınızı öpeyim gerçek
Benim candan aziz arkadaşlarım.

Halim YAĞCIOĞLU

YENİ İLİM VE TEKNİK

Plâstikler

Yazan :
Prof. Salih Murad UZDİLEK

Son zamanlarda teknik vâdisinde görülen en mühim eserlerden biri Plastiklerdeki terakkidir. Asrın mühim kimyasal işlerinden biri olan amonyağın yüksek tazyikli sentezi büyük ve yeni bir endüstri meydana getirmiş oluyor. Bu yeni endüstrinin ortaya koyacağı yeni suni gübreler ziraat mahsullerini pek arttıracaktır. Ziraat işleri yüksek tazyikli sentezin tatbikatından ancak biridir, daha yüzlercesi var.

İstikbalde kırılmıyan, suda yüzen camlara, yanmıyan tahtaya şahit olacağız. Plâstik plâklarla ağaç tabakalarından mürekkep kontrplâklar inşaat işlerinde madenlere rekabet edecektir. Şimdi havadan, sudan ve kömürden meydana getirilen çoraplar yeni endüstrinin müjdecisi olup harbden sonra köselesiz pabuç, madensiz makine yatakları gibi bir takım yeni yeni şeyler işiteceğiz ve göreceğiz.

Bugün harbe girmiş olan büyük endüstri memleketlerinde takatin mühim bir kısmı harp endüstrisine hasredildiğinden dolayı sıkıntı hüküm sürüyorsa da harbden sonra bu takatler sulh işlerine tevcih edilecektir.

Yakacaklarla plâstik maddeler nakliyat işlerinde mühim inkılâplar meydana getirmiştir. Bu harbden sonra otomobil fabrikalarının kataloğları tamamile değişecektir. Yeni arabaların randımanları yüksek olacaktır. Harbin endüstriyi körüklemesi yüzünden sulh ilânında çıkacak olan otomobiller 1960 tipinden olacak; yani bugün gördüğümüz otomobiller yenilerine nazaran iki nesil geride bulunacaktır. Tayyare motörlerinde kullanılan kapalı soğutma sistemleri harbden sonra otomobillere tatbik edilecek ve şoförler de radyatöre su doldurma derdinden kurtulacaktır. Karoserleri plâstik olacak olan otomobil ağırlıklarının yarı yarıya düşmesi ihtimal dahilindedir.

Motörlerde pistonların her santimetre gücü tebdilî mekânile hasıl olan takatin iki, üç ve hattâ dört misline çıkacağı iddia ediliyor. Yeni yakacakların bir şişesi otomobile 80 kilometrelik yol aldıracaktır.

Otomobil tekerleklerinde lâstik yerine yüz türlü suni maddeler kullanılacaktır. Bu yeni lâstiklerde tabiî lâstik ile sentetik lâstikten mürekkep maddeler ve belki de tamamile sentetik lâstikler kullanılacaktır. Gerçi bugün de lâstik yerine sentetik maddeler kullanılıyorsa da tam mânasile sentetik tipten tekerlekler henüz yapılmış değildir. Bu harbden sonra bunların muhtelif nevilerini göreceğiz.

Her halde tayyare endüstrisinden alınacak derslerin otomobil endüstrisine tatbik edileceği muhakkaktır. Harbden sonra, ucuz maledilecek olan sağlam ve küçük tayyarelerin memleketler içine yapılmış olan meydanlar arasında dolaşacakları şüphesizdir.

Salih Murad UZDİL

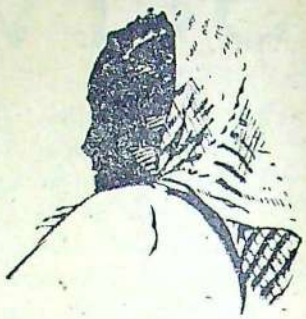

Yeniden başlasın

Yeniden başlasak oyunumuza,
Hiç bir şey olmamış gibi yeniden
İçimizde körpe körpe ümitler
Çatlasak ilk konca gibi sevgiden.

Bir gün bitiminde gelsem kapına,
Şaşkın bir sevinçle tutulu dilim,
Beni geçici bir bulut bıraktı
Yoluna bu akşam üstü sevgilim.

Yeniden başlasak oyunumuza,
Sessiz.. gösterişsiz, böyle biz bize,
Nasıl susturayım, bilmem ki nasıl,
Bakışların biraz fazla geveze.

Gün yüzü görmedi arzularımız,
Rabbim baharını bahçemize sal!
Henüz ilk hecedir dilimizde ki,
Bitmesin, bitmesin bu tatlı masal.

Orhan ASENA

Bu yıl orakta

Yeşil zeytin taşı dağı,
Memleketim İrem bağı,
Değil boş durmanın çağı,
Gideyim, beni bırakta..

Tütüne bak sarım sarım,
Yeşil ekin yoğum varım,
Hakka şükür bu yıl darım,
Füüz çıkardı çorakta.

Can yoldaşım safa geçsin,
Bir vursun bin kelle biçsin,
Çok yananlar ayran içsin,
Orakta, bu yıl orakta..

Lûtfi GÜNEY

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 32 **Yazan : BARKIN**

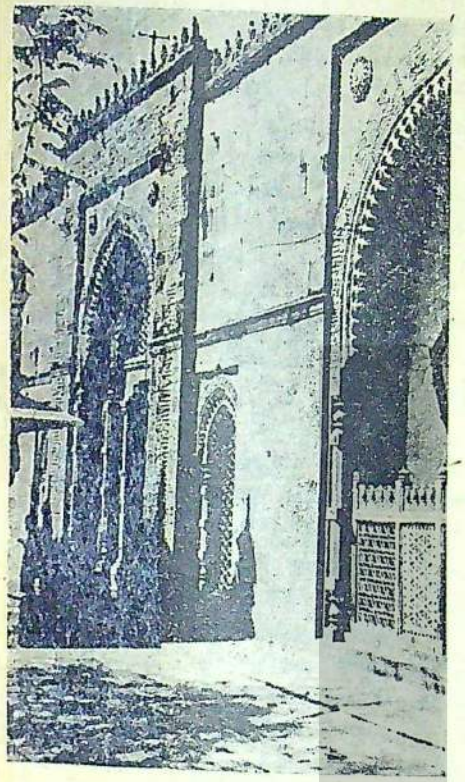

Delhi: Nizameddin Evliya dergâhında Kalaçlı Alâeddinin yaptırdığı Cemaathane camii (1353)

Delhide pek çok eserler bırakan ve büyük bir yapıcılık faaliyeti gösteren Tuglak Hanlarının hükûmeti Aksak Timürün 1391 de Tuglakların generali Mallu Hana karşı kazandığı katî galebe ile dağılmıştır. Aksak Timür Delhiye harble girmiş ve şehri yağma ederek bütün hazineyi alıp götürmüştü. Timür Hindistandan gidince ortalık gene karışır ve 1414 de hükûmet Seyitlerin eline geçer. Tuglaklardan Firuz Şah pek meşhur di ve ekser Tuglak eserleri bunun zamanında yapılmıştır. Seyitlerin saltanatı 37 seneyi geçmez. Sonra idare 1451 de Efganlı Ludilerin eline geçmiş ve Behlûl Şah Ludi le başlıyan bu saltanat İskender Ludi gibi meşhur simalar yetiştirmiş ise de onarü 75 eneden fazla sürmemiş ve imparator İbrahim Ludi meşhur Panipat mevkiinde ve 1526 yılında Babür Hana mağlûp olarak saltanat Aksak Timürün ahfadına geçmiştir. Babürün oğlu Hümayûn 1539 da Efganlı Şir Şaha mağlûp olarak bütün hükûmetini son avuç oprağına kadar kaybedip İrana kaçmış, fakat Babürün silâh arkadaşı olan Türkmen Bayram Hanın himmetile ve 15 senelik bir asıladan sonra Şir Şahın oğlu Celâleddinden imparatorluk tekrar kurtarılmış ve 1555 yılında Hümayûn Delhide hükûmeti yeniden kurmuştur.

Bundan sonra hükûmet üç asır Babur Han oğullarının elinde kalır. Bu saltanat Türk tarihinin en parlak bir devrini yaratan ve tarihte yanlış olarak (büyük Moğollar) denilen Hint Türk imparatorluğudur. Devleti kuran Babur Han dili, kültürü, kanı ve terbiyesi ile baba ve ana tarafından halis bir Türktü. Türkçe yazdığı hâtıratı ve lirik şiirleri dilimizin en değerli âbidelerindendir. Bu itibarla bu devlete Moğol saltanatı demek hiç bir vechile doğru değildir.

Bu saltanat Baburun torunu Ekber Han gibi bütün dünya tarihinin en büyük hükümdarı tiplerinden olan şahısları ve Şah Cihan gibi ince zevk sahibi büyük yapıcıları yetiştirmiştir. Şah Cihanın son yılları zarfında devlet fena idare edilmiş ve hükûmetin nüfuzu imparatorluğun her köşesinde artık kendini hissettirmez olmuştu. Şah Cihanın Tac Mahalde yatan Ercüment Banû Begümden olan oğlu Evrengzibin saltanatı zamanında bu büyük cengâverin tâ seksen yaşlarına kadar yaptığı fasılasız harpler ve tedip hareketlerile tekrar kuvvetlenmiş ve hudutları hattâ Ekber Han zamanında olduğundan daha genişlemiştir. Ama Evrengzibin 1707 de vukubulan ölümü üzerine imparatorluk tekrar zayıflamış ve her biri bir hükûmet kadar büyük olan eyaletlerin valileri merkezi saymaz olmuşlardır. Evrengzibi kısa fasılalarla Şah Âlem, Cihandar Şah, Ferruhsiyar ve Mehmet Şah takip ederler. Zavallı Mehmet Şah zamanında ve 1739 da Afşarlı Nadir Şah İrandan gelip Hindistanı istilâ ve Delhiyi zapteder Nadir Şah Delhiyi öyle soyar ve Mehmet Şahı halkın gözünde o kadar küçük düşürür ki artık bundan sonra imparatorluk bir daha belini doğrultamaz. Nadir Şahın Hindistandan aldığı ganimetler hesaba sığmaz derecede çoktu. Tahrandaki hükümdarlık hazinesinin dünyaya nam salan mücevherleri hep Delhi hazinesinden alınan parçalardır. Meşhur Kuhnur Elması da bu sıralarda alınmış ve Nadir Şahın itibarlı bir generali olan Ahmet Dürranî elinde kalmıştır. Nadir Han Hindistandan dönerken İranda katledilmiş ve hazinenin bir kısmını elinde bulunduran Ahmet Dürranî Ahmet Şah ismi ile bugünkü Efgan devletini tesis etmiştir. Nadir Hanın istilâsından sonra zayıf ve âciz düşen imparatorluğa karşı bir Hindu kavmi olan Maharatlar isyan ederler ve koca imparatorluğu sözü Delhiden ileri geçmez bir hale koyarlar. Bu hale rağmen hanedanın İngilizler tarafından ilgası tarihi olan 1857 ye kadar devamına hayret edilir. 1857 de vâki olan Sipahi isyanı üzerine bu devletin son hükümdarı Bahadur Şah İngilizler tarafından yakalanıp Rangona götürülmüş ve orada ölmüştür. Saltanatın son yarım asrı sırf lafzî bir hâkimiyetle geçer. 1911 yılında Kıral Beşinci Jorj Hindistanı Hint imparatoru sıfatile ziyaret etmiş ve hükûmet merkezi o yıl Kalkütadan Delhiye nakledilmiştir. Görülen lüzum üzerine Delhide muazzam ve yeni Hint imparatorluğunun şerefi ile mütenasip bir hükûmet merkezi inşasına başlanmış ve 140 milyon rüpye (Takriben 10 milyon İngiliz altını) sarfile yapılan yeni hükûmet merkezinin açılma töreni 1931 yılında büyük bir debdebe ile icra olunmuştur.

(Arkası var)

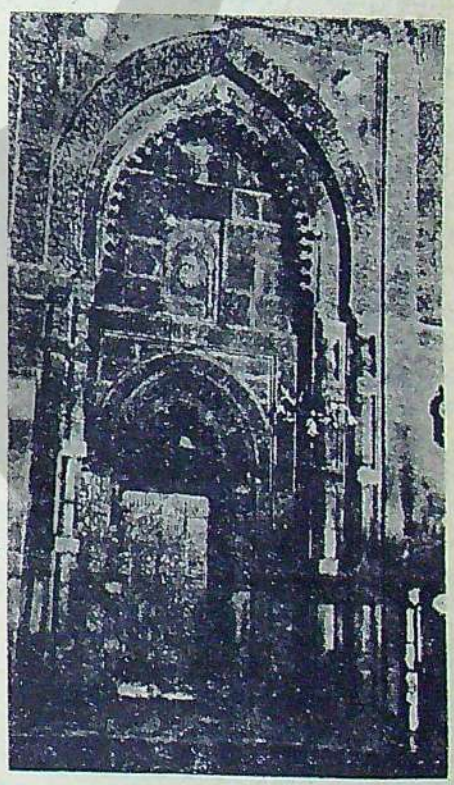

Delhi: Cemaathane camiinin nefis mihrabı. Kırmızı taştan yapılmış olan bu mihrab işçiliğinin yüksekliği ve motiflerin zenginliği ve inceliği bakımından Hint Türk mimarisinin en eski ve en nefis örneklerinden biridir 1353 de yapılmıştır.

ÇOCUK adam

Tefrika No. 13

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

BİR SUİKASTÇI TASLAĞI

Ordu mecmuasında iken, bir gün Adaya gitmek istedim. Hürriyetimin tadını tatmak için buna ihtiyacım vardı. Fakat sonra cesaret edemedim. O sırada Büyükada, bilhassa Yat Kulüp hükûmet erkânile, İttihat ve Terakki muarrihaslarının ve harp zenginlerinin eğlence yeriydi. Orada Osmanlı devleti son Lâle devrini yaşıyordu. Yat Kulüpte içilen buzlu rakıların, mavi köpüklü şampanyaların, oynanan kor kumarların masallarını dinliyorduk. Harbin doğurduğu köksüz bir aristokrasi sınıfı: Pirinç, patates, nohut kıralları.. Bulgur zadeler, kandil zadeler... Hepsi, hepsi oradaydı.

Evet, cesaret edemedim. O kadar küçüktüm ki Adanın neresine gitsem. kendime uygun bir köşe bulamıyacaktım. Ben de Büyükadaya çok benzettiğim Modaya gittim. Akşam üstü Sakızağacından (Moda Palas) a doğru yürürken, dirseğini keten örtülü masa dayamış birisinin tek başına batan güneşi seyrettiğini gördüm. Ufuktan gelen ışık huzmeleri arkaya doğru taranmış saçlarında renkli bir projektör parlıyor, gözündeki monoklün siperi uzanıyordu. Derin düşüncelere dalmış büyük fikirler veya şairane hayaller avlamakla meşgul gibiydi.

Ayak sesimi duyunca yavaş yavaş başını bana çevirdi. Birdenbire karşımda bizim köylü şair Ali İzzeti gördüm.

— Ülen sen misin? dedi, otur şöyle... Kendi hesabına istediğini ısmarla... Beni mazur gör, çünkü harp münasebetile memleketten para gelmiyor!

Ona, memleketinden pek seyrek para gelirdi. Ekseriya bu müjde bir felâket haberile karışırdı: «Oğlum, vergi borcumuzu ödiyemedik, tarlanın bir kısmını veya ineklerden birini sattık.» gibi. Ali İzzet, mektubun bu kısmını bir aile sırrı diye kıvırır, kimseye göstermezdi. Ancak, elinden mektubu kurnazlıkla kapanlar okurdu. Ona, para ne zaman gelirdi? Hiç mi gelmezdi? Bilmiyorum. O kadar şiddetli bir ihtiyaç içindeydi ki gelen para mutlaka bir lâhzada duman olup uçuyordu.

Bir sandalye çekip yanına oturdum. Arkasında — her zamanki tek elbisesi — jaket atay vardı.

— Sivilsin?

Dedim. İskemlesini arkaya doğru eğip sallanarak :

— Askerlikten istifa ettim.

Dedi. Gülümsiyerek sordum:

— Bu istifa niçin?

Monoklunu ustaca avucuna düşürdü.

— Mısır seferi yüzünden... Fazla sıcakla başım hoş değil! Lâfın kısası, kumlarda gelbermek istemiyorum. İskeletimi çölde eşek ve deve kemikleri yanında bırakamam. Onu memleketimin toprağına gömeceğim!

İskemlesini büsbütün arkaya eğip sallanmıya başladı. Düşecek diye korkuyordum.

— Mısır seferi... Bu da nereden başımıza çıktı be! Asyayı tamamladık şimdi de Afrikayı alacağız. Sana işin esasını söyliyeyim mi? (kulağıma doğru eğilerek) Cemal Paşa, Enver Paşayı kıskanıyor. O, başkumandan vekili ya, bu da Mısır fâtihi olmak niyetinde. Bana gelince: İkisine de metelik vermiyorum. Çünkü beş para etmediğimi biliyorum.

Acaip konuşması beni eğlendiriyordu.

— Peki, dedim, yakalanırsan ne yapacaksın!

— Yakalanırsam mı? O başka! Zorla her yere giderim, cehenneme kadar yolum var. Fakat kendi istediğimle tıpış tıpış... (monoklunu taktı) Bu.. Bu kadarı fazla monşer!.

Batan güneş, her tarafa o kadar güzel renkler yayıyordu ki bu dekor içinde her şey, hattâ Ali İzzetin sahte âsi tavırları bile şık ve kibar görünüyordu.

— Hem de kim yakalıyacak? Hükûmet mi? Haydi canım sende... Bizim köyde hükûmet nedir bilir misin? Okuyup yazması olmıyan bir jandarma onbaşısı. Karar verdim: Sulh oluncıya kadar burada açık hava kürü yapacağım, eserimi tamamlamak için buna lüzum görüyorum.

— Bir eser mi yazıyorsun?

— Evet, bir Çanakkale epopesi. Virjilin (Eneid) i tarzında bir şey. Fakat öyle sanıyorum ki eserimi tamamlamadan sulh olacak.

— Harp ne kadar sürecek diyorsun?

— Bizim için harp bitmiştir. Mağlûbiyetimizi kavrayıncıya kadar sürebilir. (Yüzüme baktı) Niye şaştın öyle?

— Şimdi biz mağlûp muyuz?

— Şüphe mi var?

— Peki İngilizleri Çanakkalede yenmedik mi?

— Ah, zavallı, zavallı, zavallı! Sen de mi bu fikirdesin? İngiltere yüzbaşlı bir dev. Asıl canı Britanya adasında emniyette. Dünyayı yakalarken korkusuz, tehlikesiz soyuyor. Biz, onu Çanakkalede bir parmağına karşı koyduk ve bütün gençliğimizi kaybettik. (Düşünür gibi sustu) Sulh olmalı! Ne kadar çabuk sulh olursak, o kadar az mahvoluruz. Zanneder misin ki Talât Paşa bunu istemiyor? Fakat ne yapsın, bir kere hükûmeti Enver paşaya kaptırmış... (Gözlerini süzüp ufuklara baktı) Bu memleketi kurtarmak lâzım. Bu iş için kendini feda edebilecek iki kişiyiz. (Sonra müthiş bir şeye karar vermiş gibi yumruğunu masaya vurdu.) Ben varım! Söyle, sen de var mısın?

Korku ile etrafıma baktım. Arkamızdaki masada son kırıntılarına kadar yenmiş meze tabaklarile boş bir rakı şişesi gözüme ilişti. Ali İzzetin kenarları yağlı şilik fesi hâlâ iskemlede duruyordu. Gülümsedim. Onun şivesini taklit etmeğe çalışarak :

— Ülen, Ali İzzet, dedim, bari niçin yalan söyledin?

Şaşırdı.

— Ne gibi?

— Sana memleketten para gelmiş!

— Ne münasebet?

— İşte meydanda. Kendine mükemmel bir ziyafet çekmişsin. Üstelik sarhoşsun da!

Yüzündeki ihtilâlci maskesi birdenbire düşüverdi. Köylüler gibi beğini hoplatarak gülmeğe başladı.

[Arkası var]

Türk Millî bütünlüğü

(7 nci sahifeden devam)

manlarındanberi Türkler tarafından kul-lmakta olan ve her 12 senede bir yeniden şlıyan bu devrelerin hiç şaşmadan bütün kavimleri tarafından asırlarca müd-kullanılması Türk milletinin muhtelif arı arasındaki kuvvetli millî duyguyu hars birliğini gösteren çok mühim bir ildir.

Millî şuur, dil ve yazı sahalarında gör-müz bu birlik Türk milletinin bütün hi boyunca kurduğu parçalanmaz bü-lüğün birer tezahürü olup bunu her sa-a görmek kabildir. Türklerin tarih nesine çıktığındanberi her gittikleri ve leştikleri yerlerde yaptıkları âbidelerde bıraktıkları sanat eserlerinde dahi bu liği müşahede etmekteyiz. Türkler büyük hareketleri esnasında üzerinde parlak edeniyetler yaşamış eski ve tarihî mem-ketlere girmişler ve buralarda yerleşip ye-medeniyetler kurmuşlar, büyük değerde nat eserleri meydana getirmişlerdir. Bu nat eserleri eskiden o memleketlerde vü-getirilmiş olan eserlere benzemez ve namen millî vasıfta ve Türklere hâs bir ûptadır. 10 ve 11 inci asırlarda İrana gi-n Türklerin yapı eserleri İranda o zaman-da mevcut olanlardan tamamen başka ûptadır. Meselâ İran kemerleri parabo-kemerler olduğu halde Türk kemerleri sınasız olarak sivri kemerlerdir. İran kub-eri köşelere konulmuş tromplara müs-t münhani bilezikler üzerine oturtuldu-halde Türk kubbeleri köşelere çaprazı konulmuş hatıllar üzerine oturtulmuş eziksiz veya üstuvane tarzında düz bi-li kubbelerdir. Aynı çeşit kubbeleri ve erleri Türklerin islâmdan evvelki eser-den tâ 19 uncu asır içlerine kadar ndistanda, İranda, Anadoluda ve Mısırda tıkları eserlerde muntazaman görmekte-z.

Hindistandaki Türk eserleri kendilerin-n evvelki Hindu eserlerine katiyen ben-z. Mısırdaki Türk eserleri de Kahire-Türklerden evvel yapılmış olan ne eski ir, ne de Roma veya Yunan eserlerine er. Osmanlı mimarîsi yalnız büyük çap-kubbe bakımından Bizans tesiri altında mış ve diğer hususlarda tamamen millî ıflarını muhafaza etmiştir. Buna mukabil irk dünyasının muhtelif yerlerinde ya-an yapı eserleri birbirlerine çok benzer. hiredeki Türk eserleri Hindistandaki asır eserlere şaşılacak derecede bir mü-ehet gösterir. Anadolu içindeki Selçuk leri ile Kahiredekiler yekdiğerlerinden a farksızdır. Semerkantta Şah Zindede len dilimli kubbelerin örneklerini Ka-ede Halifeler mezarlığı denilen eski me-lıktaki türbelerde görmek kabildir. Ke-ik Hindistanda Tuğlak hanları zamanın-da yapılmış olan türbeler Osmanlı mimarîsinin türbelerine fevkalâde müşabihtir.

Binaların heyeti umumiyesinde görülen bu benzerlik sütun başlıkları, cepheleri süsleyen motifler ve başka çeşitli nakış-larda dahi aşikâr olarak görülür. Nereye bakılsa Türk milletinin bütünlüğünün de-lilleri karşımıza çıkar: Dr. Rebi Barkın ilk defa olarak Türk dünyasının muhtelif ta-raflarındaki yapı eserleri üzerinde görülen ve örgüye benziyen bir şekil üzerine na-zarı dikkati celbetti: Cenubî Hindistan-da Bicapur şehrinde, İranda Türbelcamdaki Kerman mescidinde, Kastamonuda Atabek Ferah medresesinin kapısı üzerinde, İstan-bulda Mahmut Paşa camiine girerken ka-pının iki yanında, Isfahanda yapılmış gü-müş bir tuti üzerinde ayni örgü şeklini görüp tesbit etti. Aynı şekil Kudatkubiliğin yukarıda adı geçen Uygur harflerile ya-zılmış nüshasına ilâveler yapan Uygur Neceşisinin imzası üyzerinde de görülür. Sonra Dr. Süheyl Ünver tarafından İstan-bul kütüphanelerindeki eski kitap ciltleri üzerinde yüze yakın böyle örgü şekilleri görüldü. Barkın bu şeklin menşeini tesbit etmiş ve Türklerin Budai zamanlarından kalma ve elyevm Tibette kullanılan bir sa-adet sembolü olduğunu görmüştür.

Asyanın muhtelif memleketlerini istilâ eden Türklerin millî şuuru ve millî kültür-leri kuvvetli olmasa idi şüphesiz ki girdik-leri yerlerde yaşıyan parlak medeniyetin tesiri altında kalırlar ve onların üslûbunda yapı eserleri yaparlardı. Netekim Hindis-tanın Ahmetâbat taraflarını ele geçiren gayri Türk islâm hükümdarları tamamen Hindu sanatının tesiri altında kalmışlar ve âbidelerini Hindu mimarîsi usulünde yap-mışlardır. Sonra Türk millî bütünlüğü ve hars birliği olmasaydı ve Türk dünyasının muhtelif bölgelerinde kurulan devletler arasında sıkı bir kültür mübadelesi yapıl-mamış bulunsaydı Sivasta ve Semerkantta yapılan eserlerin Kahiredekilere, İstanbul-daki eserlerin Delhidekilere benzemesine imkân olamazdı. İşin bu taraflarının göz önünde tutulması Türk tarihinin tetkikini ve bir çok hâdiselerin anlaşılmasını kolay-laştıracaktır: Türk tarihi boyunca teşekkül eden, batan ve yeniden kurulan devletler ayrı ayrı millî camialara istinat eden dev-let teşekkülleri değildir. Var olan ve binler-ce yıldır varlığını muhafaza eden Türk millî bütünlüğü yer yer ve zaman zaman muh-telif devletler tarafından idare edilmiş ve bu devletler bazı iktısadî ve içtimai zarur-et'lerin sevki veya bazı münferit şahısla-rın çüret ce mahareti ile kurulmuş ve bu sebepler ortadan kalkınca devletler de bat-mış ve onun yerine başka yerlerde başka devletler kurulmuştur.

BARKIN

Türk Tarihinin *Şeref Galerisi*

(10 uncu sahifeden devam)

tam salâhiyetle temsil ederler. Üçüncü dev-re için gerek eser, gerek şahsiyet bakımın-dan malûm hedeflere az çok ulaşmış olan Hâinitten başka kimi seçebiliriz? Mimar Sinan İtrî, İsmail Dede eserlerinde Türk ruhunu belirten ve girdikleri yolda yüksek amaçla-rına vâsıl olan nadir bahtiyarlardandır. Ata-larımızın yüksek duygularını ancak onların gölgesinde, onların nağmesinde duyabiliriz. Osmanlıların bütün dünya ilim âleminde er ziyade tanınmış bilgini şüphesiz ki Kâtip Çelebidir. Cevdet Paşaya gelince onun üze-rinde bir lâhza durmak istiyorum. Bu muh-terem tarihçi siyasi hayatında evvelâ Âli Paşanın hukuka ait düşüncelerine sonra da Mithat Paşanın bilgin hareketlerine muarız bir yol tutturmuş ve Abdülhamidin ilk is-tibdat harblerine âlet olmak hatasını işlemiş-tir. Buna rağmen yüzlerce vakanüvis ve ta-rihcimiz arasında hiç birinin onun mevkiine ulaşamadığını ve bugün dahi Cevdet Paşa Tarihinden başka külliyatımız bulunmadığını kabul etmek zorundayız. Namık Kemal adı bizde artık «Vatan sevgisi» ile yanyana gel-miş bu suretle «ölmezler» arasına karışmış-tır. Müşir Süleyman Paşa ise, Türk inkılâp tarihinin pek dikkate şayan bir simasıdır. Bizde eski Türklerin tarihini ilk defa tetkik etmiş olan bu genç ve kahraman asker Türk milleti için beslediği yüksek gayeleri yalnız nazariyat sahasında bırakmıyarak çok cü-retli teşebbüslere girmiş ve âdeta Türk in-kılâbının 1 numaralı askeri olmuştur. Bü-yük Türkçümüz Ziya Gökalp ilk Türkçülük temayüllerini daha on altı yaşında iken Sü-leyman Paşanın «Tarihi Âlem» isimli eserin-den aldığını söyler. Ali Suavi de orijinal fikirlere sahip, o çapta kahraman bir in-sandır. Ziya Gökalpe gelince, onun muhte-rem ismi de bugün «Türk» ve «Türkçülük» kelimelerile beraber «Mukaddes ölmezler» arasına karışmış bulunuyor.

İşte benim Türk tarihinin şeref galerisi için tertip ettiğim liste bundan ibarettir. İhtimal ki arada unuttuğum, bilmediğim daha pek mühim şöhretlerimiz vardır. Münev-verlerimiz bu mesele ile meşgul olarak da-ha kuvvetli ve daha mühim listeler tesbit eder ve böyle bir galerinin açılmasına ön ayak olursalar Türk tarihine karşı muhakkak unutulmaz bir hizmet ifa etmiş olacaklardır.

Düşünelim ki böyle bir galeri kurulur-sa her törende, her bayramda bütün vatan çocukları o mukaddes mâbette toplanacak, orada büyük atalarımızın heybetli yüzleri bize yüksek duygular verecek ve oradan çıkan ruhlar yepyeni bir hızla büyük ülkü-lere koşacaktır.

Adnan GİZ